

Nagy Boldizsár:

**Nemzet, állam, polgár
Kísérlet fogalmi rendteremtésre***

Amit mondani készülök illúzióromboló lesz, de nem elhallgatható.

Az állampolgárságot és a kettős állampolgárságot is egy sor tévképzet övezi, amelyek vadul kavarnak a nemzet –politikai közösség – állam homályos kapcsolatrendszerének ködében.

Az alábbi néhány gondolat egy szikár, bizonyos értelemben radikális értelmezést kínál, de addig aligha semmibe vehető, amíg valóságos ellenérvek nem találatnak. A „nem így érezzük” ebben a kontextusban nem alkalmazható.

1. A magyar nemzet nem csak magyar állampolgárokból áll, a magyar állampolgárok nem feltétlenül tagjai a nemzetnek

A nemzet és az állampolgárság szinte függetlenek, különösen egy olyan nemzet esetében, mint a magyar. A magyar nemzet ugyanis egyrészt a mai Magyarországon élő, magukat magyar identitásúnak valló személyekből áll, másrészt azokból, akik akár a szomszédos országokban kisebbségben, akár a nagyvilágban szerteszóródva diaszpórában hasonlóképpen magukat magyarnak vallják és akarják tudni. Közülük ez idő szerint legalább három milliónak nincs magyar állampolgársága, korábban még többeknek nem volt, s ha a szomszédos országok polgárai megkapnák is a lehetőséget, hogy felvehetik a magyar állampolgárságot, feltehetően sok százezren nem élnének vele, és továbbra sem nyílna meg ez a lehetőség a diaszpórában, az Egyesült Államokban, Kanadában, Nyugat Európában és másutt élő, hazatelepülni nem kívánó magyarok előtt. A magyar nemzet tehát nem csupán magyar állampolgárokból áll.

A tétel fordítva is igaz: nem minden magyar állampolgár része a magyar kulturális-történelmi nemzetnek. Itt két egymástól élesen elkülönülő csoportról van szó. Az egyik a Magyarországon élő, honosított külföldiek csoportja, akik magyar állampolgárságuk mellett eredeti nemzeti-kulturális kötődésüket, identitásukat őrizték meg. Ők a magyar állampolgár görögök, oroszok, chileiek, németek, afgánok, kínaiak hogy csak a nagyobb csoportokat említsem. Közülük sokan lehetnek a magyar politikai és kulturális élet aktív résztvevői, de ha magukat elsősorban továbbra is az „eredeti” nemzetükhöz tartozóként definiálják, akkor ezt el kell fogadnunk, s tudomásul kell vennünk, hogy ama másik nemzet lányaiként és fiaiként alkotnak, fedeznek fel, vagy érnek el gazdasági sikereket. Ha ez nem így lenne, hány „magyar” Nobel díjasról beszélhetnénk Kertész Imrén kívül, s miként gondolhatnánk, hogy más országok állampolgárai mégiscsak a magyar nemzet tagjai? A magyar nemzethez nem tartozó magyar állampolgárok másik csoportja milliós nagyságrendű. Ők az „alvó magyar állampolgárságú” külföldiek. 1939. szeptember 1. után pusztán a kivándorlással nem veszett el a magyar állampolgárság, bármilyen hosszan maradt is külföldön az emigráns. Ebből - és az állampolgárság vér szerinti öröklésének a rendjéből - következően, mindazok gyermekei, akiket nem fosztottak meg formálisan az állampolgárságuktól, vagy nem mondtak le arról a gyermek születése előtt, magyar állampolgárként (is) születtek. Hasonlóképpen az ő gyermekeik (az eredeti kivándorló unokái) és az öröklés ágbogán keresztül hetedízíglén és még tovább csupa-csupa magyar

---

* A Magyar Tudományos Akadémián „a kettős állampolgárság az Európai Unió tagállamaiban” című műhelykonferencián elhangzott hozzászólás szerkesztett szövege, amely a konferenciáról kiadandó kötet gazdájának szíves engedélyével jelenik meg itt.

állampolgár született azóta is. Már maguk sem tudják, hogy ők magyar állampolgárok, államuk (és „nemzetük”) sem tud róluk, de ha besétálnak egy magyar külképviseletre bármikor kérhetik magyar állampolgárságuk tanúsítását, s ezzel a magyar útlevelet és a hazatelepülés - május 1 után az Európai Unióba település – jogát. Nem „vissza-honosítást” kérnek, hangsúlyozom, hanem a vérükkel örökölt, meglevő állampolgárság tanúsítását, amit a magyar állam nem tagadhat meg tőlük, akkor sem ha egyetlen szót sem tudnak magyarul és történetesen azért kívánnak Venezuelából Magyarországra költözni, mert kokainbáróként ott már kényelmetlenné vált számukra az élet, vagy mert az Európai Unió nagyobb piaci lehetőségeket kínál. Hosszan tartana a statisztikai bizonyítás, de hevenyészett számításaim szerint feltehetően legalább három millió emberről beszélünk. Ennek csak egy részhalmazát leírva: 1956 óta emigrált legalább négyszázezer ember, nekik született mindösszesen legalább hatszázezer gyermekük, akiknek született legalább nyolcszázezer leszármazottja. Ha ebből levonjuk a mai napig meghaltak számát (mondjuk háromszázötvenezer főt), akkor is közel másfél millió magyar állampolgárt kapunk, akiknek csak relatíve kicsiny hányada váltotta ki a magyar útlevelet, vagy élt a magyar állampolgársággal együtt járó jogosítványokkal, bekerülve így a hazai nyilvántartásokba. A többiek mind látens állampolgárok, az állampolgárság összes jogosítványával, de reálisan nem tekinthetőek a magyar nemzet részének.

A fent mondottakból két elháríthatatlan következtetés adódik:

1. Nincs szükség magyar állampolgárságra a magyar nemzethez tartozáshoz.
2. A magyar állampolgárság nem tesz automatikusan a magyar nemzet tagjává.

Természetesen felmerülhet, hogy erősíti-e a nemzethez tartozás tudatát, ha az ember az állampolgárságával is bír, s ha igen, akkor hatékony eszköz-e az állampolgárság adományozása a nemzet erősítésére.. A válasz attól függ, mit látunk a nemzet lényegének, miképpen közelítünk ahhoz. Ha valaki következetesen etnikai-kulturális és történelmi közösségként definiálja a nemzetet, akkor tagadnia kell, hogy az állampolgárság formális ténye közelebb hoz a nemzethez, amint azt Nyugat Európa nagy bevándoroltató államai folyamatosan tapasztalják. A németországi törökök viszonya a német nemzethez nem azon múlik, van-e állampolgárságuk, hanem azon, akarnak-e integrálódni (esetleg asszimilálódni) és a többségi társadalom engedi-e azt, illetve elvárja-e a beolvadást. Ha a nemzetet a francia és Észak-amerikai mintára politikai nemzetként, etnikailag, vallásilag, kulturálisan vegyes és sokarcú politikai közösségként definiáljuk, akkor az állampolgársággal együtt járó politikai jogok közelebb hoznak a nemzethez.

Mindebből paradox módon az következik, hogy a kettős állampolgárság igényét attól várhatnánk, aki a nemzetet nem etnikai-kulturális közösségként, hanem multikulturális, heterogén politikai egyesülésként interpretálja, s az állampolgársággal a legkülönbözőbb háttérű személyeknek a beleszólás jogát akarja megadni és a közügyekben való részvételüket serkenteni.

2. Az államot nem az állampolgárok tartják fenn s a közügyekben való részvétel sem korlátozódik rájuk

Az államot és a társadalom rászorultjait nem az állampolgárok tartják el befizetéseikkel, az adózás nem az állampolgárok kötelezettsége, hanem az adóalanyoké. A politikai részvétel joga fokozódó mértékben elválik az állampolgárságtól és ez rendjénvaló.

A közkeletű tévképzet szerint az állam az állampolgárok által a költségvetés képében rendelkezésére bocsátott anyagi javak újraelosztásának a politika folyamatában meghatározott elveket és célokat realizáló végrehajtója. Ugyanez a felfogás azt hirdeti hogy az állampolgárok adóbefizetéseikkel és egyéb szolgáltatásaikkal szerzik meg a jogot (az erkölcsi alapot) az állami döntések befolyásolására. Súlyos tévedések.

Valójában az államot nem az állampolgárok tartják el, hanem az adót és általában a közterheket, vámokat és illetékeket befizetőik. Ez a kör két értelemben is különbözik a állampolgárokétól.

1. A személyi jövedelemadó fizetés kötelezettsége a Magyarországon megszerzett jövedelmek tekintetében teljesen független az állampolgárságtól, egyedül azon múlik, hol és milyen feltételekkel keletkezett a jövedelem. Aki hazánkban jövedelemre tesz szert - akár egyetlen napi itt-tartózkodással, például egy koncertszerepléssel – köteles adóját a magyar állami költségvetésbe befizetni, kénytelen hozzájárulni az állam és intézményei fenntartásához, indirekt módon a rászoruló magyarországi lakosok támogatásához. Tennie kell ezt függetlenül attól, hogy ő ennek a közösségnek semmilyen módon nem részese. Hasonlóképpen a teljes mértékben külföldi tulajdonú, de Magyarországon üzemelő vállalatok is itt fizetnek nyereségadót. Ezek alól a kötelezettségek alól csak akkor mentesülhet a külföldi személy és vállalat, ha a kettős adóztatás kizárására vonatkozó egyezmény rendelkezései lehetővé teszik, de még akkor is megtörténhet, hogy az egyetlen hely, ahol fizetni kell, Magyarország lesz, nem a saját hazája.
2. Megfordítva ezt, a magyar állampolgároknak nem kötelessége a hozzájárulás a közköltségekhez személyi jövedelemadó-fizetés révén, ha azt a jövedelmet legalább 183 napot folyamatosan külföldön tartózkodva külföldön szerezték meg, azaz az állampolgárságból nem fakad az állam fenntartásának parancsa. A huzamosan külföldön élő magyar állampolgárok egy fityinggel sem járulnak hozzá boldogulásunkhoz itt a Duna-Tisza közén, s ez igaz lesz az Európai Unióban munkát vállalók tízezreire is. Az állampolgárság és az állam kapcsolata csak a rövid távú külföldi jövedelemszerzés esetén dominál, ami arra az abszurd eredményre vezethet, hogy az adott jövedelem után kétszer is adózni kell.

Nyilvánvaló, hogy a személyi jövedelemadóból és a vállalati nyereségadóból befolyó teljes bevételnél is nagyobb költségvetési forrásokat eredményező ÁFA és jövedéki adó befizetés, csakúgy, mint a vámokból és egyéb illetékekből származó állami bevételek ugyancsak függetlenek a befizető természetes vagy jogi személy állampolgárságától vagy honosságától.

Nincs tehát érdemi összefüggés a közteherviselés és az állampolgárság között. Egyfelől a közteherviselésben külföldiek is részt vesznek (a nyereségadóból eredő költségvetési bevételek nagyobb része pedig egyenesen a multinacionális vállalatoktól származik), másfelől abból magyar állampolgárok milliói is kimaradnak (a huzamosabban külföldön élők és a látens állampolgárok.)

Marad a közügyekben részvétel és az állampolgárság kapcsolata, annak vizsgálata hogy a közösség önszabályozását megszüelő politikai folyamatokban ki vehet részt, a politikai jogokat (aktív és passzív választójog, magas állami tisztségek viselésének előjoga) ki gyakorolja. A hatályos jog áttekintése megint csak a politológiai vélekedésektől eltérő eredményt szül: a politikai folyamatokban külföldiek is részt vehetnek, ha tartósan Magyarországon élnek, a magyar állampolgárok viszont kizártnak, ha nincs itt állandó lakóhelyük. A politikai közösséget nem a magyar állampolgárok alkotják, hanem a magyarországi állandó lakosok köre, amely sokkal kisebb halmaz mind a nemzetnél, mind az állampolgárok

összességénél. E kör megrajzolásánál sem a nemzethez tartozás, sem az állampolgárság nem jut meghatározó szerephez. A jogosítottság közvetlenül a tartós magyarországi életen, közvetve a közterhekben való részesedésen alapul, amely viszont – mint láttuk – megint csak független mind az állampolgárságtól, mind a nemzettől. Megszorításoknak helye van: az országos választásokban ez idő szerint a letelepedett külföldiek még nem vehetnek részt (a helyi választásokban és az európai parlament képviselőinek megválasztásában igen), s a magas állami tisztségek még magyar állampolgársághoz kötöttek. Ugyanakkor a külföldön élő magyar állampolgárok sem a helyi sem az országos választásokban, népszavazásokban nem vehetnek részt, tehát nem tekintjük őket a politikai közösség tagjainak.

3. A magyar állampolgárság, mint jogi státusz tartalma, üzenete homályos, inkonzisztens

A magyar állampolgárság sem a magyar nemzet, sem a magyarországi politikai közösség tagjává nem tesz, és nem jár a köztelhivvelésben való részvétel identitásképző terhével. Mire való akkor?

A hatályos magyar jog áttekintése nem ad választ.

Természetesen érvelhet valaki azzal, hogy az állam és polgára közötti hagyományos előnyöket biztosítja a feleknek, az államnak a sorkatonaság megszűnte után is megmaradó hadkötelezettséget, azt hogy a (férfi) polgárnak készen kell állnia életének feláldozására a hon védelmében, az állampolgárnak pedig azt, hogy külföldön diplomáciai és konzuli védelemben részesül, az állam útlevelét használhatja s hazájából nem kiutasítható, oda bármikor visszatérhet.

Az állampolgár és az állam meghitt, kölcsönös hűségen alapuló képzelet feltételez egy elképzelt közösséget, „nemzetállamot” amelynek az állampolgárok és csak az állampolgárok a tagjai, ők a nemzet és ők a lakosság is. Ebben a fikcióban a nemzet, az állam és a politikai közösség egybeeső, jól definiált és a közös fennmaradás érdekét valamennyi tagjával elfogadtató entitás. Tudjuk azonban, s ha elfelejtettük volna akkor egy pillantás a volt szomszéd országainkra emlékeztet arra, hogy az állampolgárság nem teremt és nem is feltétlenül tükröz ilyen közösséget, hogy a hazáért vállalandó hősi halál képzetének a helyébe joggal léphet a dezertálás vágya, ha a parancs éppen korábbi állampolgártársak vagy a saját nemzet más állampolgárságú tagjainak legyilkolását írta elő. Ugyanakkor kétségtelen, hogy a honvédelem gondolata általánosan elfogadott, amennyiben a sajátnak elismert haza védelme egy kitüntetett geográfiai egység védelmét jelenti, olyan harcot, amelyben az állampolgár a területet védve saját identitását védi, amennyiben identitását, „hovatartozását” a területből eredezteti. A gond abból adódik, hogy az identitás-képző lokalitás és az állampolgárság szétválhatnak, valaki hazájának tekinthet olyan területeket, amelyek olyan államhoz tartoznak, amelynek nem polgára, s fordítva, hidegen hagyhatja egy fenyegetés, amely az állampolgársága szerinti állama távoli szegletét éri. Más szavakkal: fegyvert fogni nem állampolgári kötelességből szoktak, hanem a nemzet, a törzs, a klán vagy a lokalitás védelmében, esetleg egy politikai eszme előmozdítása végett. A megvédett képzelet közösség a legkritikább esetekben az állampolgárok közössége.

A diplomáciai védelem megadásáról vagy megtagadásáról az állam szabadon dönt, az állampolgár tehát nem számíthat rá, csak reménykedhet abban, hogy védelme nem ütközik a hazájában uralkodó erők politikai preferenciáival.

A konzuli védelem valóban az állampolgárokat és csak azokat illeti meg és ennyiben az állampolgárság érdemi eleme, szolgáltatás, amit az állam lakosai köréből a preferáltaknak, az állampolgároknak nyújt.

Ehhez hasonló privilégium a számúzhetetlenség, a kiutasítás tilalma, és az útlevel, illetve általánosabban az, hogy a modern világban nélkülözhetetlen „dokumentáltságot” (anyakönyv, igazolás házassági akadály hiányáról, s hasonlók) államától követelheti az állampolgár.

Amit ezen túl a magyar jog a magyar állampolgárságtól tesz függővé, az esetleges és ellentmondásos, ráadásul nagymértékben szűkülni fog, hiszen számos területen az állampolgárok preferálását az EU polgárok előnyben részesítésének kell felváltania, vagy más szavakkal egy sor állásból, lehetőségből az EU tagállamainak polgárai nem lesznek kizárhatóak, csak azért mert külföldiek.

Két homályos, nyilvánosan kibeszéletlen mozzanat fedezhető fel.

Az egyik a félelem a külfölditől, az „idegen” megbízhatatlanságának a mítosza, ami társul a „közülünk való” megbízhatóságának álmával. Íme néhány a számos foglalkozás közül, amelyet a magyar jog a magyar állampolgároknak tart fenn: parlamenti képviselő, miniszter, bíró, ügyvéd, magasabb vezető beosztású közalkalmazott, hajóskapitány, közterület-felügyelő, erdőőr. A jogrendszer szerint egy magyar kereszténydemokratának jobban kell bíznia egy magyar kommunistában, mint egy német kereszténydemokratában. Részvételünk az Európai Unióban változást hoz, a per definitionem megbízhatatlanok köréből kikerül közel ötszázmillió ember (és benne marad öt és háromnegyed milliárd), azzal a megszorítással, hogy az állambiztonság szempontjából érzékeny közhivatali állásokat továbbra is fenntarthatjuk saját állampolgárainknak. (Miközben országunk védelmén, legbelső katonai titkainkon román, szlovák és más NATO szövetségeseinkkel osztozunk, legérzékenyebb rendőri titkainkat államok tucatjainak antiterrorista, kábítószer-elhárító és más specializált egységeivel cserélgetjük...)

A másik a szaknyelven jóléti sovinizmusnak nevezett jelenség: a munkavállalás jogának, a társadalombiztosítás szolgáltatásainak, az ingyenes oktatásban való részvételnek vagy az ingatlanszerzésnek az állampolgárokra (és a letelepedett külföldiekre valamint az Európai Unió polgáira) korlátozása, ezzel az „idegenek”, a külföldiek kiszorítása.. E mondat figyelmes olvasója már érzékeli, hogy valójában itt sem az állampolgár/nem állampolgár dichotómiáról van szó, hanem a hazai társadalom és az európai integráció aktív szereplője/nemkívánatos, gyanús idegen közötti különbségtételről, más szavakkal arról, kikkel akarunk javainkon és erőforrásainkon a kölcsönösség jegyében osztozni, s kiktől nem reméljük hosszú távon sem az előnyös cserét.

Itt kellene igazi aktív párbeszédet folytatnia a magyar társadalomnak arról, kiket kívánunk a társadalmi újraelosztás rendjébe bevonni és kiket zárunk ki szándékosan, s vajon a kritériumaink, amelyeket alkalmazni tervezünk összeegyeztethetőek-e azokkal az elvekkel, amelyeket nyilvánosan hirdetünk, például az emberek veleszületett egyenlőségéről, emberi méltósághoz fűződő jogáról és az ember és ember közötti diszkrimináció tilalmáról. Természetesen nem vitatható, hogy egy államba szerveződött társadalomnak - a fennálló nemzetközi jogrend keretein belül – joga van megvonni a „kint” és a „bent” határait, hogy nem feladata a Magyar Köztársaságnak a világ összes jobb sorsot keresőjének a befogadása, hogy tételezheti saját kultúráját megóvándóként, ezért védekezhet a fenyegetőnek vélt jelenségek ellen, hogy igyekezhet gazdaságát akkor is növelni, ha a világ más országai nem tartanak lépést vele.

Ennek a párbeszédnek az igazságosság közösen vallott elveiből kell kiindulnia: azt róhatjuk másokra, azt tekinthetjük igazságos megkülönböztetésnek, amit magunkkal szemben is elfogadunk. Ha az Adrián szeretnénk házat venni, nem üldözhetjük el a Balatont benépesítő hollandokat, ha arra törekszünk, hogy az Egyesült Államok szüntesse meg velünk szemben a vízumkényszert akkor mi sem követelhetünk

vízumot a tőlünk hasonló gazdasági távolságban levő és kulturálisan különböző államok bevándorlásra, munkavállalásra hajló polgáraitól. (Május 1. után ilyen álláspontot kell képviselnünk az Unióban a vízumlisták megalkotásakor.)

4. Betöltheti-e hatékonyan a kettős állampolgárság megadása a neki szánt szerepet anélkül, hogy ellentmondás lépne fel a nyílt és a rejtett célok között?

A félreértések elkerülése végett szeretném rögzíteni, amit több mint egy évtizede hangsúlyozok: egyetértek azzal, hogy a Magyar Köztársaság és a hazai magyar társadalom a nemzet más országban élő tagjainak érdemi anyagi, kulturális és morális segítséget nyújtson, azt gondolom, hogy a nemzetért érzett felelősségről szóló alkotmányi bekezdés erkölcsileg helytálló ezért a gyakorlatba átültetendő. Úgy vélem a szomszédos országokban élő magyarokról szóló törvény egy sor helyes intézkedést meghonosított, s ahol megbicsaklott az éppen azokon a pontokon volt, ahol a kettős állampolgárság megadása melletti érvek is komolyan felülvizsgálandóak.

- a) Akarjuk-e hogy a szomszédos országokban kisebbségi sorban élő magyarok a mai Magyarország területére települjenek át?

Mint láthattuk az állampolgársággal járó legfőbb jogosítvány, az, hogy az állampolgárnak alanyi joga az állampolgársága szerinti országba költözni. A most hatályos magyar jog a letelepedésnek nevezett bevándorlás feltételei között kedvezményeket ad ugyan a magát magyarnak valló, s magyar felmenővel bíró személynek, de alapjában véve megköveteli az önellátást mind a jövedelem, mind a lakás tekintetében, külön engedélyhez köti a munkavállalást és fenntartja az egészségügyi kizáró okokat, tehát az üzenete az, hogy a bevándorlási politika ovábbra is „haszonelvű”. A Magyar Köztársaság annak áll nyitva, akire a hazai munkaerő piacon szükség van, (vagy aki vállalkozó) - illetve annak, akit az országnak a család egységének a tisztelete miatt be kell fogadnia. Az jöhet aki a már itt élők jóléti szintjét nem fenyegeti.

Aki a kettős állampolgárság mellett érvel, a fentitől radikálisan különböző megközelítést ajánl, s vagy azt kell bizonyítania, hogy a kettős állampolgárság birtokában betelepülők nem terhelnék jólétünk szintjét, vagy azt, hogy terhelnék ugyan, de ennek viselésére a nemzeti szolidaritás miatt kötelesek vagyunk. Az állampolgárság automatikusan megnyitja a munkaerőpiacot az újonnan érkezők előtt, tehát az állampolgárság megadását javaslónak érvelnie kell emellett, miért pártolja a munkaerő-túlkínálatot vagy miért nem fél attól. Ezen túlmenően a kettős állampolgárság megadása mellett szót emelőnek azt is meg kell magyaráznia, miért bátorítja (akaratlanul) a szülőhelyről elvándorlást, miért fogadja el politikai célként a kiürülő térségek kulturális és etnikai arculatának változását.

- b) A magyar útlevél használata

A kettős állampolgár személyek magyar útlevelükkel az Unió polgárává válnának, s előbb-utóbb élvezhetnék a szabad utazás, munkavállalás, vállalkozás privilégiumát. Azt gondolom, ez világos és méltányos előny, ha ehhez hozzásegíthetünk milliókat, jót teszünk velük, hiszen még nem oly távoli a kor, amikor mi is nélkülöztük a világútlevél és a vízummentesség könnyedségét. A cél legitim és támogatandó. A nyilvános diskurzusnak arról kellene folynia, milyen politikai költségekkel járhat, ha Magyarország egyoldalúan két-három millió új Európai Unió polgárt teremt. Valószínűleg ez önmagában nem rendítené meg az Uniót de ha egy hasonló román-moldáv akciót képzelnek maguk elé, vagy egy

ugyanennyire adakozó szlovák vagy litván lépést, akkor már idegenkedni fognak attól, hogy önmagához az útlevelhez kössék az uniós polgárság előnyeit. Ekkor felmerülhet, hogy az Unió visszatérjen a nemzetközi jogban hagyományosan vallott tényleges és érdemi kapcsolat elvéhez, azaz, csak azt az állampolgárságot ismerje el, amely az adott országgal fennálló valóságos kapcsolaton (állandó lakhely, vagy legalább az élet egyik központja) alapul. Ez viszont a kettős állampolgárokat a nagyvonalú honosító országba költözésre készíthetné, ami az előző pontban felvetett kérdésekhez vezet vissza.

c) A nemzethez tartozás érzésének az erősítése

A cél megintcsak legitím: aki a magyar nemzethez tartozást választja, azt a nemzet is minél több szállal kösse magához. Fentebb azonban láttuk, hogy az állampolgárság a kulturális-történelmi értelemben homogénnek tekintett nemzethez kötődésnek nem adekvát kifejezője, hiszen az így felfogott nemzet nem az alkotmány körüli lojalitáson, vagy etnikai, vallási, nyelvi jellemzőiket levett polgárok politikai közösségén alapul, hanem a nyelv, a kultúra, a kollektív emlékezet és együtt megélt történelem organikus egységén. Abba egy útiokmány nem kapcsol be, s abból nem zár ki az a tény, hogy a személyi igazolványt egy másik ország hatóságai állították ki. A nemzethez kötődés szimbolikus erősítése az állampolgárság megadása révén elképzelhető, de a velejáró bonyodalmak és diszfunkcionális hatások miatt távolról sem olyan hatékony mint - például a státusztörvény továbbfejlesztésével és a szomszédos országokkal kiépített intenzív együttműködéssel, valamint az Európai Unióba tömörüléssel elérhető - alternatívái.

d) Az állampolgárság, a közteljesítés és a politikai közösségben részvétel kapcsolata

A Magyarországra át nem települő állampolgárok nem vennének részt sem a közterhek viselésében sem a politikai közösségben, hiszen sem adófizetési kötelezettségük, sem szavazójoguk nem lenne a mai jog szerint. Az országos választásokban való részvétel jogának kiterjesztése a közterhekben és a honvédelmi kötelezettségben való részesedés nélkül igazságossági szempontból nem fenntartható: az országos választásokon ugyanis nem a nemzet, hanem a politikai közösség tagjai vesznek részt, akik a választásokon győztes kormány döntéseinek címzettjei, a döntésekből fakadó jövedelem(újra)elosztás alanyai lesznek. Nem látom azt a politikai filozófia érvet, amely indokolná, a közteljesítés és a közjavakról döntés szoros kapcsolatának szétszakítását. Éppen ezért vélem helyesnek azt az uralkodó irányzatot, amely a helyi és az európai választásokon megengedi a tartósan az adott helységben élő valamennyi személy részvételét, állampolgárságtól függetlenül: a politikai önrendelkezés eszméje érvényesül így.

e) A (nemzetközi) jog uralmának értékéről

Államok semmibe vehetik a nemzetközi jogot, de kalkulálniuk kell ennek költségeivel. A kettős állampolgárság megadásáról való döntési folyamatnak magába kell foglalnia a Magyar Köztársaságot kötelező nemzetközi szerződési és szokásjog elemzését, annak érdekében, hogy a státusztörvény nyomán előállt nemzetközi hullámvás megismétlődését elkerülhessük.

Igaz, hogy a nemzetközi jog és az Európai Unió is az államokra bízta annak eldöntését, kit tekintenek állampolgárunknak, de a módszerbeli szabadság nem korlátlan: egyfelől biztosan nem járhat azzal, hogy a hontalanok száma növekedjék (tehát az állampolgár leszármazója nem születet hontalanként), másfelől az önkény és a diszkrimináció tilos, tehát valamely állam nem terjesztheti ki állampolgárságát egy másik állam polgáira mondjuk hadserege létszámának vagy választópolgárai számának felduzzasztása érdekében. A honosítás során az etnikai diszkrimináció tilos, de preferenciák adása megengedett. A magyar etnikum

határainak megvonása gyakorlatilag is működőképes absztrakt szabállyal lehetetlen (elég egy pillantást vetni a státusztörvény és végrehajtási szabályainak torz végeredményére, amely végső soron egy konzuli tisztviselő vagy a külföldi hatóság kezébe teszi a döntést). Ezért úgy látszik, hogy az Európa Tanácsnak a kettős állampolgárságra vonatkozó, hazánkat is kötelező egyezményével összeegyeztethető megoldás csak az egyéni honosítás lehet, amelynek során a személyre szabott eljárásban a magát magyarnak valló kérelmező etnikai identitását humánus, mégis ellenőrizhető módon igazolja.

5. Következtetés

Sem a magyar nemzethez tartozásnak, sem a helyi vagy európai szintű politikai közösséghez tartozásnak nem előfeltétele a magyar állampolgárság. Arra csak az országos politikai közösségben való részvételhez van szükség, amihez viszont - akárcsak az előző kettőhöz - állandó magyarországi lakóhely szükséges. A magyar állampolgárság nem garancia arra sem, hogy az adott személy az ország közterheihez hozzájárul, viszont nem is jogosít a szociális szolgáltatások élvezetére állandó lakóhely hiányában.

A kettős állampolgárság megadásáról folytatott vitát egy másikkal kellene felváltani, egy arról szólóval, kit tekintünk a politikai és társadalmi közösségünk részének, kit méltónak arra, hogy abba befogadjuk (vagy kivel szemben áll fenn morális kötelezettségünk erre), mi a szerepe az állandó helyben lakásnak és a közterhekhez való hozzájárulásnak ebben, vagyis jólétünket kivel, s miért akarjuk megosztani és kit kívánunk kizárni belőle, s azt is milyen alapon. Ha ezekre a kérdésekre adtunk volna választ, akkor már azt is tudnánk előmozdítja vagy hátráltatja e célok teljesülését hárommillió új állampolgár teremtése.